

Miscel·lània

GEDE Grup d'Estudi de Dones i Esport

Els orígens de rugbi femení a Anglaterra

Montse Martín

Llicenciada en Educació Física. INEFC Barcelona.

Llicenciada en Sociologia. UAB.

Integrant del Curs de Doctorat de "Sociologia de l'Esport".

Brunel University. Londres

L'objectiu d'aquest article té dues vessants. Per una banda vol aportar dades 'objectives' sobre quan i on van començar a tenir raó de ser els equips femenins a Anglaterra, i per una altra banda, el que vol és fer una primera anàlisi de les experiències viscudes per unes quantes dones que en un moment donat de la seva vida es van posar en calça curta i van decidir que això del rugbi s'havia de provar. Els marcs teòrics referenciats en l'anàlisi de les dades són bàsicament dos: la interpretació sociològica de Bourdieu i el pensament de la difereència sexual.

El fet de ser sociòloga, professora d'educació física i jugadora de rugbi al mateix temps, fa que el meu interès per comprendre el fenomen del rugbi femení vingui donat per un objectiu més general. Aquest objectiu engloba la intenció de teoritzar sobre els processos sociològics i culturals

conseqüents al fet que aquest món no és habitat per un sexe i la seva derivació, sinó per dos sexes completament diferents (femella i mascle). Ras i curt, teoritzar sobre com la societat influencia, si influencia, en el fet de ser home o dona a l'hora de jugar a rugbi. Aquest article no dóna solucions a aquesta qüestió, però el que intenta és fer una aproximació al tema des d'una vessant teòrica poc comuna en aquesta àrea, per així encetar nous plantejaments que puguin estimular futurs debats en la disciplina sociològica de "gènere i esport".

L'interès de començar la investigació des d'un punt de vista històric, ve donat per allò que Berger (1963) indica sobre la importància que té la història en les recerques sociològiques per aprendre sobre 'el fenomen bàsic de les predefinicions'. Així doncs, si volem entendre com es defineix el fenomen del rugbi femení

avui en dia i com s'interrelaciona amb el rugbi masculí en la societat anglesa és necessari donar compte de sota quines circumstàncies específiques un grup de noies, en el passat, decidiren començar a jugar a rugbi. D'aquesta manera, un dels principals objectius al llarg de la recerca ha estat el d'analitzar en profunditat els elements fonamentals que han originat una situació propícia perquè un grup de noies trobés motivant començar a moure la pilota ovalada. Això correspon al que Bourdieu (1979) anomena 'les condicions objectives de possibilitat'. És a dir, quins són els elements específics de la situació viscuda per aquestes dones que han fet possible donar-los l'oportunitat de tastar un esport nou per a elles, però amb una història de més de 150 anys en l'àmbit masculí?

* Aquesta recerca va ser finançada per una beca conjunta del British Council i "la Caixa" l'any 1998.

Metodologia

El fet d'haver estat jugadora del Richmond Rugby Club a Londres durant la temporada 1997-98 ha estat un element imprescindible per poder dur a terme aquest estudi. Jugar amb el Richmond em va facilitar moltíssim conèixer tres dones que en el seu temps van donar vida als primers equips de rugbi femení. Com una bola de neu, aquestes tres dones em van anar introduint altres dones que també havien començat equips a altres indrets d'Anglaterra. D'aquesta manera, vaig poder confeccionar una mostra representativa d'aquest sector. Les dones a entrevistar havien de ser dones que havien estat involucrades en el procés de constitució dels equips, és a dir, dones que havien fet els contactes i els passos necessaris per crear un equip. La primera dada important sobre el tema i que a més permet contextualitzar el que aquestes dones van fer és que el rugbi femení a Anglaterra s'origina en l'entorn universitari i va ser durant el curs 1978-79, quan es van registrar els primers partits entre tres equips universitaris.

Entre totes les tècniques disponibles per obtenir dades sobre el fenomen es va utilitzar l'entrevista semi-estructurada en profunditat. La durada de les entrevistes va ser d'entre una hora i una hora i mitja. Finalment, l'estudi va estar compost de 10 entrevistes i va permetre descobrir els orígens de 8 equips universitaris. Aquests equips foren els següents: University College London, Imperial College a Londres; les universitats de Keele, Warwick i Loughborough als Midlands; i al nord les universitats de York, Sheffield, i Leeds. En aquestes entrevistes vaig deixar que les dones parlessin tot el que volguessin de les seves experiències en el món del rugbi d'aquells dies, tot i que també era conscient de la importància de recollir el màxim d'informació possible sobre les dates i els llocs dels esdeveniments més rellevants de l'època.

Una altra font important de dades ha estat el fet de poder accedir a àlbums que contenen fotos, retalls de diari i programes de les primeres competicions, que per sort encara guardaven algunes d'aquestes dones. Això m'ha permès, d'una banda, fer un seguiment més rigorós dels esdeveniments, i d'una altra, veure en alguns casos com definia la premsa el que aquestes dones feien.

La interpretació sociològica de Bourdieu aplicada al fenomen dels orígens del rugbi femení a Anglaterra

Tres són els conceptes bàsics utilitzats en aquesta recerca: la noció de camp; els diferents tipus de capital; i l'*habitus* (Bourdieu i Wacquant, 1994). Conseqüentment, l'anàlisi de les 'condicions objectives de possibilitat' de què aquestes dones van disposar en la *noció de camp*, en aquest cas en l'esport del rugbi, definides pels *capitals* i l'*habitus* corresponent, és un dels majors reptes que aquesta recerca es proposa.

La noció de camp

Contextualitzant l'època i l'entorn on es van originar els primers equips femenins

És difícil d'identificar amb precisió quin va ser el primer equip que va sorgir. Com molt bé afirmen Dunning i Sheard (1979), és un mite que el rugbi uní masculí comencés exclusivament el 1823 al poble de Rugby i amb Webb Ellis com a únic responsable. En el nostre cas, el que es pot afirmar és que el rugbi femení a Anglaterra té els seus orígens dins de les universitats i que va ser durant el curs 1978-79 quan es tenen notícies dels primers partits jugats regularment. Per exemple, que en aquell curs es va jugar el primer partit entre l'UCL i l'Imperial College, tots dos amb seus universitàries a Londres ciutat. També se sap que a final d'aquell curs, el 1979, es van jugar diferents partits entre els equips femenins de les universitats de Keele, Warwick i Loughborough. Un curs més tard, les universitats de Sheffield, York i Lancaster van formar els seus respectius equips femenins i van jugar alguns partits amistosos entre elles.

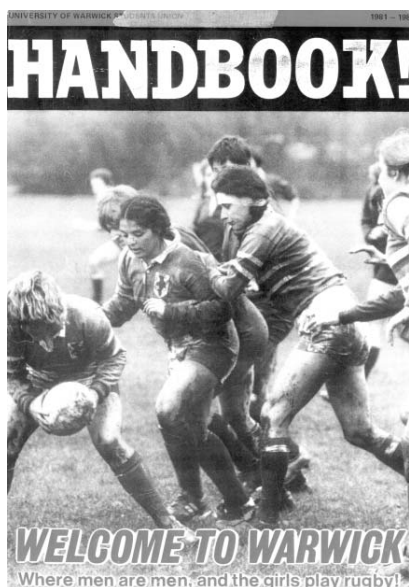
Les motivacions d'aquestes noies per jugar a rugbi certament poden estar lligades a un període d'intenses reivindicacions polítiques i socials en el tema del gènere. A final dels 70, les universitats europees eren llocs propicis perquè hi arrellessin moviments radicals en favor dels drets humans i de la igualtat. Per exemple, la revolució sexual que va tenir lloc a França el 1968 va tenir les seves repercussions a la resta d'Europa durant la dècada següent. No és per casualitat que el 1975, sota el mandat d'un govern laborista, a la Gran Bretanya s'aprovesin quatre importants lleis en relació als drets de la dona. Les lleis sobre discriminació sexual, igualtat

en els salaris, seguretat social i pensions i protecció en el lloc de treball. Analitzant el que Bourdieu (1979) anomena les 'condicions objectives de possibilitat', trobem que no és d'estranyar que aquestes dones 'trenquessin barreres de gènere' en el món del rugbi d'una forma 'natural'. És a dir, que les condicions socials desenvolupades arran de les reivindicacions polítiques anteriors en qüestions d'igualtat van donar lloc al fet que per a aquestes dones el fet de començar a jugar a rugbi mai no va ser específicament viscut com una lluita política en favor de la igualtat sexual.

A més a més, com expressen en les entrevistes, cap d'elles no és conscient, ni recorda cap contratemps pel fet de ser dones que volguessin jugar a rugbi. El que el servei d'esports de la universitat els exigia era ser un mínim de 15 per jugar i entrenar. Si presentaven prou jugadores, la universitat es comprometia a deixar-los samarretes, camps per entrenar i jugar, i facilitava el transport per desplaçar-se a jugar als camps dels equips contraris.

Els capitals

Seguint la teoria Bourdiana trobem que són 4 els capitals definits: l'econòmic, el cultural, el social i el simbòlic. En aquest cas, es pot considerar que el capital econòmic no és determinant. Entre les 10 entrevistades hi ha una gran varietat de situacions econòmiques familiars. És interessant de veure que el que és determinant és la importància que li donen a l'adquisició de capital cultural –el nivell educatiu assolit en aquest tipus de capital és cabdal. En el present, totes les dones entrevistades desenvolupen tasques professionals amb responsabilitat, com ara advocada, química, o biòloga, entre altres. Segons Bourdieu, l'alt nivell educatiu assolit a la universitat es troba directament relacionat amb la gran quantitat de capital cultural adquirit per aquestes dones, això és prou important com per afirmar que les relacions que aquestes noies van establir amb els jugadors de rugbi de les seves universitats s'expliquen millor pel fet de ser tots estudiants i compartir unes dinàmiques i unes vivències universitàries conjuntes que no pas pel fet que elles, essent dones, volguessin imitar els homes jugant a un esport amb altes connotacions masculines. Per acabar de contrastar aquesta idea fóra bo de tenir dades sobre el que pensaven els nois que

van viure els inicis del rugbi femení a les universitats, però això ja és tema per una altra investigació.

Un dels aspectes més atractius del rugbi és la propietat que té d'augmentar les relacions socials, ja el sol fet que l'equip necessiti 15 jugadores en el camp, diu molt de la facilitat per fer relacions que aquest esport comporta. Tradicionalment, a Anglaterra, en rugbi es juguen les dues parts del partit i després es fa un tercer temps als 'club house' al pub del club, on la cervesa i les competicions alcohòliques són les protagonistes. Hom es pot imaginar que aquestes situacions són molt propícies per fer 'amics i amigues'. L'entrevistada de la Universitat de York ho expressa així: 'el rugbi a Anglaterra sempre ha tingut molt bona reputació, la cultura del rugbi és molt social'.

De moment, el capital simbòlic que representa jugar a rugbi femení en la societat anglesa no s'ha analitzat. Primer caldria analitzar amb cura la història del rugbi masculí i de quina manera aquest va anar adquirint capital simbòlic a mesura que van passar els anys i després fer la comparació amb el cas de les noies.

Habitus

Tenint en compte les formes de capital més importants de què disposen aquestes dones, és valuós que ara analitzem com van viure aquestes dones les experiències que el rugbi els va oferir en aquella època, quan

era pràcticament desconegut i impensable que algunes dones hi juguessin. Bourdieu (1979) va crear el concepte d'*habitus* per explicar com els agents humans en un camp concret produïm pràctiques socials i alhora som reproduïts per aquestes pràctiques. Aquest concepte segueix el que Berger i Luckmann (1966) van desenvolupar en la seva obra 'La construcció social de la realitat' quan es refereixen al caràcter dialèctic de la realitat social. La societat ens reproduceix i al mateix temps també som productors d'aquesta societat.

És curiós observar com expliquen la forma en què elles mateixes són definides en l'ambient familiar pel fet de jugar a rugbi: 'atípiques', 'tan esportista', 'una mica rares', 'estranyes', 'inusuals', 'bogues'. Sobre el rugbi femení en general diuen que 'la gent ens tractava com si fóssim estranyes', 'la majoria de la gent reaccionava com si fóssim inusuals', 'la novetat'.

'El rugbi s'adequa a mi' va ser un sentiment repetit entre les entrevistades, les quals en cap moment no van expressar el més mínim dubte que elles, essent dones, poguessin jugar a rugbi. Un punt important a tenir en compte és que dos elements claus del rugbi amb clares connotacions masculines –l'agressivitat necessària per jugar-hi i l'alt nivell de contacte físic que conté– eren els que mes atreïen les seves participants a practicar-lo. Una entrevistada va ser molt clara en aquest tema 'jo no em sento pas masculina quan jugo, això té a veure amb el físic, la gent confon esforç físic amb masculinitat i pensen que una dona que està forta ha de ser masculina', una altra ho expressava així, 'm'agrada l'agressivitat física que comporta aquest esport, és quelcom que no havia experimentat mai en cap altre esport, realment m'agrada'.

Seguint amb la mateixa línia d'argumentació és interessant comprovar que aquestes dones van expressar les possibles constriccions existents pel fet de ser dones i practicar una activitat socialment construïda com a pròpia del gènere masculí. 'Encara coneixes gent que pensen que les dones no haurien de jugar a rugbi i aquest tipus de coses, però aquesta gent no era la gent amb què convivia', i també, 'va haver-hi algunes barreres, perquè a alguns homes no els agradava la idea que les dones poguessin jugar a rugbi, però això realment no ens va afectar, ells mai no ens van aturar de jugar-hi'. Aquests exemples no volen mostrar

que no va haver-hi cap mena de contra-temps i que per a aquestes noies començar a jugar a rugbi va ser bufar i fer ampolles. El que vol mostrar és que aquestes dones no van viure el problema del gènere en el rugbi com un aspecte central quan van començar-lo a jugar a la universitat. Serà més tard, quan necessitin anar als clubs de rugbi a demanar si poden establir equips femenins que el tema del gènere esdevindrà clau per entendre el desenvolupament del rugbi femení a Anglaterra.

D'aquí la importància d'interpretar i entendre les condicions objectives de possibilitat que van fer que diversos grups de noies universitàries comencessin a jugar a rugbi, i a fer d'aquest esport, considerat molt masculí, el seu esport predilecte. Igualment, també l'ús dels conceptes Bourdieus de noció de camp, capital cultural i *habitus* són cabdals per ajudar-nos a entendre aquest fenomen.

El pensament de la diferència sexual aplicat al cas del rugbi

Avui en dia el pensament de la diferència sexual és un feminisme que intenta desemmascarar que la igualtat política reivindicada per la dona suposa en molts casos renunciar a les diferències de gènere. Ras i curt, si volem ser iguals de cara a la llei hem de 'ser' iguals. És aquí on les feministes de la diferència desemmascaren la paradoxa existent en aquest cas. Reivindicant la igualtat es millora la situació social de les dones davant dels homes, però al mateix temps es reconeix que el gènere masculí i les activitats masculines són les més importants i les que tot ésser humà, independentment del sexe amb què neixi, ha de tendir a desenvolupar. Amb la igualtat el que es reivindica és que les dones puguin fer les mateixes activitats que els homes i que per tant tinguin dret al mateix reconeixement social, econòmic i polític. D'aquesta manera, potser s'oblida que les dones haurien de demanar el mateix reconeixement independentment de les activitats que es desenvolupin, ja que totes són igualment necessàries per a la societat. Mitjançant la incorporació del concepte "diferència" el que aquestes teòriques intenten explicar és que la categoria 'dona' necessita ser analitzada mes enllà del límit que el sistema d'oposició binària imposa –dona entesa com a no-home.

Un dels elements més valuosos del pensament de la diferència sexual és la recerca

d'un nou marc teòric capaç d'analitzar les activitats desenvolupades per les dones sense caure en la clàssica oposició binària d'entendre el gènere. En aquest context, es buscaria una resposta al: 'quan jugues a rugbi, tu què ets, com et sents, masculina o femenina?'. L'objectiu de les teòriques de la diferència és incloure conceptes teòrics que siguin capaços d'anar més enllà d'aquesta qüestió, d'ajudar-nos a entendre la pluralitat i la multiplicitat dels gèneres sense haver de referir-los constantment als dos pols dicotòmics –o ets femenina o ets masculina. Tal com Elam (1994) i Rivera (1994) coincideixen, és necessari entendre la categoria 'dona' com un lloc de permanent canvi de significat que necessita anar més enllà de la simple oposició binària de gènere. La qüestió és que 'el món és un, però el sexe que conté són dos', Cigarani (citada a Rivera, 1994: 208), i tots dos sexes necessiten ser definits amb conceptes inclusius, no exclusius.

Definint el gènere de les dones que juguen al rugbi

Segons Hargreaves (1997), és important examplar la concepció estreta de feminitat, perquè així la categoria pugui incorporar més tipus de dones. No hi ha cap dubte que la concepció hegemònica de feminitat –concepció arrelada en la creença que les dones no han de practicar esports altament físics i agressius– està sent desafiada per la pre-

sència de diferents expressions de gènere femení que es manifesten en l'esport del rugbi. Com una entrevistada va dir 'totes les dones que juguen a rugbi no han de ser lletges, cepades i barroeres'. Per a les entrevistades, les seves experiències viscudes jugant al rugbi mai no van posar en dubte les seves concepcions de ser femenines. Les seves experiències de ser jugadores de rugbi mai no van fer dubtar de la seva identitat de gènere. L'objectiu més important d'aquest article és demostrar que els orígens del rugbi femení a Anglaterra no van explícitament lligats a les lluites polítiques en temes d'igualtat sexual, tot i que cal considerar que en part és conseqüència de lluites anteriors. El que és interessant d'observar és que perquè les dones trenquessin barreres de gènere en el món del rugbi, va ser fonamental que diferents elements tinguessin lloc al mateix temps –ser estudiants universitàries, i tot el que comporta, relacionar-se i tenir suport per part d'alguns jugadors de la universitat, tenir concepcions més obertes del que significa ser femenina, etc.– i que són diversos els factors que van actuar en favor d'iniciar un esport nou per a dones, però alhora un dels més vells que es coneixen des que va començar l'era moderna.

Com a resultat de tot això, la idea d'aquest article és la d'encetar una anàlisi més comprensiva sobre el fenomen de les dones que practiquen esports, i explorar nous camins per superar la dicotòmica i exclusiva defini-

ció de gènere, que avui en dia és encara present en molts estudis de gènere i esport.

Bibliografia

- Berger, P.: *Invitation to Sociology*, Middlesex: Penguin Books, 1963. (Traduït al català, *Invitació a la Sociologia*, Barcelona: Herder, 1992.)
- Bourdieu, P.: *La Distinction, Critique Sociale du Jugement*, París: Editions Minuit, 1979. (Traduït al castellà, *La Distincion, Criterios y bases sociales del gusto*, Madrid: Taurus, 1998.)
- Bourdieu, P.: "La Domination Masculine", *Actes de la Reserche en Sciences Sociales*, 8 (1990), pàg. 2-31, 1990. (Traducido al catalán, *La Dominació Masculina*, Barcelona: Edicions 62, 2000.)
- Bourdieu, P. y Wacquant, J. C.: *Per a una Sociologia Reflexiva*, Barcelona: Herder, 1994.
- Dunning, E. y Sheard, K.: *Barbarians, Gentleman and Players*, Oxford: Martin Robertson, 1979.
- Elam, D.: *Feminism and Deconstruction*, London: Routledge, 1994.
- Hall, A.: *Feminism and Sporting Bodies*, Champaign, IL: Human Kinetics, 1996.
- Hargreaves, J.: *Sporting Females*, London: Routledge, 1994.
- Hargreaves, J.: "Women Boxing and related Activities: Introducing Images and Meanings", *Body & Society* 3 (1997), pàg. 33-49.
- Rivera, M.: *Nombrar el Mundo en Femenino*, Barcelona: Icaria, 1994.
- Subirats, M.: *Con Diferencia*, Barcelona: Icaria, 1998.

